



Dr. Zdravko Zupančič

MALI VEDEŽ SPLETNE RETORIKE

(Bližnja srečanja na daljavo)

Ljubljana, september 2020

Kazalo

<VKLOP V KNJIGO>	8	Kadilci	23	Kdo je kdo in od kod ga vodi pot?	44
Dobre plati spletnih shodov	9	Premična kamera pametnega telefona	24	Okovi rokovanja <i>med kor.</i> ?	46
Slabe plati spletnih shodov	10	Očala	24	Vodenje seje priklopljenih	48
Človek – najmočnejši medij	11	Spletna kamera se ne poteguje za berlinskega leva	25	Časovni okviri priključenih dogodkov	51
Prava mera	12	Pogled v spletno kamero	32	Vodenje z besedo – vi tam, jaz tu, vsi tukaj	52
Izbrati »pravo pot« za sporočilo	13	Mikrofon vse sliši	34	Čustvene vojne med navzočimi	56
E-pošta pešta pašto v pašteto	14	Vključen ali izključen mikrofona?	37	Strah pred govorjenjem ali strah pred govorcem?	60
Pretvarjati se, da smo dobri govorci, je nemogoče	14	Slabe zveze – ko izginjamo v desetem krogu pekla ...	38	Lažne govornice o govornicah telesa	64
Spletni bonton	16	Konference <i>med kor.</i> – nazaj k naravi ali vsakdo v svoj brlog?	39	Klopotci in klepetulje – dobrodošli v klepetalnici!	68
Zamujanje ali švicarska točnost?	16	Govorjenje z masko na obrazu	42	Oblačila in videz nastopajočih	72
Kamera vidi vse	18	Predstavitev in seznanitev – kdo vse je vpel v splet?	44	<IZKLOP IZ KNJIGE/>	73
Kdaj se zatemnimo (izklopimo kamero)?	18				
Muca iz noska ali mucka iz nosa?	22				



<VKLOP V KNJIGO>

Pri pisanju knjige o ribicah, ki se premetavajo po spletnih mrežah, je sokratski duh šepetal: »Vem, da ne vem kaj dosti – a dobro vem, kaj bi rad vedel.« Neizkušeni je izkušnje o »druženju na spletnem parketu« začel nabirati spomladi 2020, *med kor.*, prvič v šestih desetletjih življenja (do takrat je dvakrat govoril z otroki prek Atlantskega oceana in ganjeno zrl v njihove obraze).

Vse spodaj zapisane črke so se usule v zbiralnik iz vsakodnevnih doživetij spletnega sporazumevanja, ko se je bil izvedenec javnega nastopanja prisiljen pogovarjati z ljudmi izključno skozi drobno lino »meniške celice«. Kdor se bo prepoznal v porogljivih opisih, naj spoznanje zadrži zase. Posip satire ne škodi jabolčnemu zavitku.

Mali vedež spletne retorike ponuja izziv vodjem spletnih sestankov in vsem sestankujočim. Izvajalcem spletnih seminarjev in gostiteljem srečanj. Delovati na daljavo pomeni govoriti, in kdor dobro govori v živo, bo dobro nagovarjal tudi pred kamero. Če bo zima, ki se bliža, koronsko dolga in se bo vlekla kakor nikoli doslej, bodo pričujoči zabožki s spletnimi nasveti toplo priporočena ozimnica.

STARA VEŠČINA V NOVIH OKOLIŠČINAH

Če vstopimo k vam domov skozi »spletni cevovod«, vas lahko okužimo zgolj z besedami. Razbojnik Ceferin, predhodnik virtualne resničnosti, je otrokom zagrozil, da bo »vstopil iz pravljice v njihovo stanovanje« in z blatnimi škornji posvinjal pod. Ježkov razbojnik se je »kar sam vtaknil v pravljico, nihče ga ni klical«. Klic k spletnemu povezovanju je stara veščina v novih okoliš-

činah. Številni vodje in predsedniki pokličejo k poslovni molitvi večkrat na dan. Dokler ne bo zrak čist ali dokler ne bomo »popikani s cepivom«, do tedaj bodo »bližnja srečanja na daleč« izvrstna rešitev. In dolgo po tem. Za njihovo udobje, kakor vselej, bodo skrbele blagovne znamke. Kolikor bo le mogoče, se bomo v duhu boginje »Higije«¹ izogibali vsakršnemu oglaševanju in »bonitetnim ocenam«.

Kaj ni prenosljivo na splet – poleg vonja in okusa? Še dotikanje odigramo s »polaganjem dlani« na zrklo kamere, skozi razširjene koronarne arterije je človek izmenjal človeški genom z vsakim drugim človekom.

Reklo »padel je ven« ne pomeni več čustvenega izbruha, ampak izgubljeno povezavo. Sodelavci izrazijo začudenje, ko zagledajo na zaslonu izgubljene duše, takole: »A si ti tudi noter padel?«



PREHOD Z RADIA NA TELEVIZIJO

Od takrat, ko je klic pomenil zgolj »uho na slušalko in noge na mizo«, do tega, da je postal vabilo k pogovoru dveh ali več udeležencev v vsej njihovi lepoti, je preteklo mnogo »impulzov«.

Prehod z govorjenja v mikrofona ali slušalko pred obličje vseobsegajoče kamere je bil za marsikoga izredno stresen in grozljiv.⁹

Spletni bonton

Ker kamera vidi vse in mikrofona vse sliši, se spletna spodobnost suče okrog sukanja dveh gumbov, izklop in vklop, tovrstna veščina in modrost spišeta celotno poglavje o lepem vedenju in prijaznem obnašanju v mrežnih povezavah.

Skupna narava vseh zločinov zoper spletno naravo in izbrani okus je neved-

nost. Neizkušenos pred mikrofoni in kamero.

Do kod bo segla kamera? Kako globoko? Kako daleč v »zaodrje«? Vsakdo, ki pristavi svoj piskrček v videokonferenci, postane snemalec samega sebe, ki nastavi lastni kot.¹⁰ Odloči se, do katere črte dekolteja se bodo spustili pogledi vseh navzočih. Kamere, vraščene na tramu prenosnika, kaj dosti nastavljeni ni mogoče, odmik razširi sliko, podložen veliki slovar ali dvignjeni sedež z blazino »uokvirni« obraz v središče.

Postavitev prenosne »spletne kamere« ponudi paleto igrice, ko jih vpleteni v spletno seje odigrajo med iskanjem »pravega mesta« zanjo; tudi popolni nepoznavalci se seznanijo z večino »kadriranja«.

Nastavitev s strani pove svojo zgodbo, in kadar vselej brezhibni načelnici korporativne vojske sedi mačka v naročju, medtem ko sklepa milijonske posle, se nihče ne namrdne, in ko pri-

teče v vidno polje otrok, vodja prekine poslovno predstavitev, ga potolaži, mu pojasni, kar ga bega, in nadaljuje predstavo. Bonton ni utrpel nobene škode, nekatere naravne reči so *med kor.* postale sonaravne.

Zamujanje ali švicarska točnost?

SE KAJ ZAMUDIM, ČE PRIDEM PRAVOČASNO?

Na spletni sestanek lahko vstopamo vsakič v istem trenutku. Nezmotljivo.¹¹ Vodja vodij vstopa deset sekund pred začetkom, vsakič, vselej in vestno. Radijsko odštevanje. Edinole povezave ne smejo odpovedati, sicer odpove blagovna znamka »švicarskega urarja«.

Ko smo se vozili na srečanje vodij oddelkov, je počila guma, kar se zgodi

redko. Pogosto je bil gost promet. Parkirišča zasedena na vse strani neba. Vrsta pred nujnim obiskom pisoarja. Dvigalo se je pokvarilo. Ustavili so nas policaji. Zapornice železniškega prehoda. Otrok je pozabil zvezek z nalogo. Sto razlogov za zamudo. Zamujanje na spletno srečanje premore precej manj tehtnih izgovorov.

Da vseeno zamudimo, je kriv ravno bliskovit prihod v središče dogajanja. Še štiri minute? Naša ura je bolj točna kakor tista v Nasinem izstrelišču. Skoraj pet minut še do začetka – morje časa. Še na e-pismo odgovorimo, nato se izstrelimo v orbito kolegija. Ampak pismo je zavojevalo naše misli; ko odgovor slednjič napišemo in vtaknemo ptički v kljunček, je minilo pet minut. Zamujamo debelo minuto. Vodja nas pogreša več kakor 70 sekund. Kdor je pridno čakal tri minute pred začetkom v čakalnici, je vstopil lahkotno in času primerno.

9

Že pred leti smo učitelji retorike sodelovali pri »največji preobrazbi« poslovnih nalog v karieri. Oddelek »deklific in dečkov za vse vrste pomoči strankam«, ki je dve desetletji dvigoval telefone in pojasnjeval, poučeval, tolažil, hrabil, usmerjal in posredoval, bo počel popolnoma iste stvari še naprej, ampak prek videopovezave. Sprememba je bila strašljiva zato, ker so vsebine ostale enake, a vse drugo je postalo novo na novo. »Izprazniti pepelnike«, izbrati prostor, obiskati frizerja, pospraviti mizo in uskladiti srajce je bila mala malica – zreti v obraze, ki zrejo vate, in se pogovarjati z njimi, premik z okopov varne slušalke na »čistino«, igra obraza pred kamero, sedenje in očesni stik so povzročali najhujše zadrege izpostavitve v karieri sodelujočih.

10

Kot kamere se vedno določi glede na kamero, ne glede na predmet, ki ga snema. Spletne kamere so v bistvu »negibne«, razen če jih vzamemo v roko in držimo pred obrazom (običajno pametujoči telefon).

11

»Če se zavesa mojega okna ne odpre ob 11.57, me ni več med živimi, začnite s sestankom 'točno opoldne' brez mene.« Navajam besede razvpitega direktorja, ki je sklical sestanek ob uri in tri minute pred začetkom drgetal od vznemirjenja, da bi jih čim več zamudilo. Točno ob uri je ukazal tajnici, da vrata zaklene, in neznansko užival, ko so zamudniki spokorjeno praskali in trkali po vratih.



Čustvene vojne med navzočimi

ZIMZELENE SLIKE

Kadar se »besni Orlando« zelo razburi, je nevarno uporabiti najbolj vnetljive besede: »Pomiri se. Pomiri se.« Če povrh vsega zvenimo pokroviteljsko in osladno pomirjujoče, tvegamo Nagasaki.

Izkušeni vodja ve, koga pustiti, da se hitro utruji in izčrpa v gnevu, slednji bo zaradi slabe vesti v nadaljevanju celo pretirano ubogljiv. Ve, koga zatreti v kali, sicer se vihar razbesni kakor glavobol in pol človeštva bo pogubljenega.

Siloviti spori na bojnih poljih spleta so bolj ali manj pogosti kakor neposredni obračuni v živo, povsem odvisno od narave bojevnikov. Nekatere spletna strojogradnja plaši in se potuhnejo, nekateri ravno v zavetju »telesne od-

daljenosti« napnejo mišice, da poka karbid.

Velika dvorana je imenitno resonančno polje za vpitje ena na ena, glasen prepir iz vzhodnega krila dvorane proti balkonu. V prepletu spletnih stičišč je že sočasno kričanje zgolj dveh oseb slušno nevzdržno. Še posebej prebije »zvočni zid« izbruh glasnosti, če imamo nataknjene slušalke.

Na spletu si samca ne moreta skočiti v lase. Grozljivo lajata, a gristi ne moreta, nelagodje vzbuja vijolična zariplost obraza, z utripajočimi žilami na vratu, cela pojava v spletnem okencu.

Telefonske bitke, ki smo jih bojevali v prejšnjem tisočletju z orožjem »glasnega glasu«, je dobra podlaga za prenos vojne v virtualno medmrežje. Redki so tisti, ki se niso nikoli »pošteno skregali« po telefonu, divje mahali s prosto roko in kričali v slušalko desetkrat glasneje kot običajno. Vse te izkušnje so mnogi skrbno prenesli v spletne »videopogo-

vore«, s to razliko, da pokrova računalnika nismo treščili na tipkovnico s tako silo kakor slušalko na vilice.

UTIŠATI RJOVENJE BOJEVNIKOV

Na neposrednih soočenjih je poseganje v besedni spopad dvojice ali celo več pobesnelih redko uspešen, zahteva »izrazito karizmatičnost« ali nečloveško glasno zahtevo po molku.

Utišati kričače na spletu? Enostavno. Drobna tipka – velika moč. Utišaj vse, kakor pri marjanci.⁴⁷

Kaj vse bi vodja dal na razvpitih sestankih *pred kor.*, da bi z »nežnim klikom« v trenutku izklopil glas trem rjovečim matadorjem. Celotni oddelek bi daroval v zahvalo.

A vendar je take vrste »oblast nad življenjem in smrtjo govornice besede« izjemno strašljiva, soglasna privolitev vseh deležnikov v podelitev takega mandata voditelju je obvezna.

VEN Z NJIM!

Kadar je človek tisti, ki kali red in mir na spletni seji, je motnja dosti hujša od naslednje najhujše motnje. Moteče zvoke odstranimo, prekinjene zveze vzpostavimo, zadrege lajšamo s sproščenostjo, zagatam sešijemo srajčice, vsebinske vozle potrpežljivo razvezujemo in utrujenost zdravimo s premori in počitkom. Kadar prevzame oblast razjarjeni srboritež, takrat se pokaže, iz kakšnega testa je vodja.

Spletno rovarjenje je vendarle pogostejše kakor čustveni izbruh v kabinetu posloводства. Na srečanjih v živo sram prevlada in jeza izpareva. Pri čustvenih vojnah med oddaljenimi svetovi smo povsem zraven in še zdaleč nismo tam. Kakor sovražni zapisi na forumih resnice. »Nekdo zadaj skrit vseprek posluša, kaj zijalo neumno pravi.« Če žrtvi ni treba gledati v oči, je lažje pljuvati v obraz.

Odstranitev iz sodne dvorane je dejanje zakonitosti, vreči »upornika« s spletne seje je delo človeka. »Utihni« je manj močno kot »izgini«, a ne vedno.

Vodja ve, da so sodelavci utrujeni, da je še najbolj spočit »upornik brez razloga«, da je treba končati, glasovati in poslati sklep na višje vrhove. Borec za svoje pravice se ne pusti motiti. Navdihuje ga drznost »sam proti vsem«. Neubogljivega ne moremo poslati »k ravnatelj«, a lahko ga ohladimo z izključitvijo. »Nagnati nekoga na hodnik« je iz spletne sobe dosti lažje kakor pri neposrednem druženju. Ni treba klicati varnostnikov, ni treba nikogar telesno zgrabiti in povzročiti težko pozabljive čustvene more. Gostitelj je dolžan poskrbeti za druge goste in z nekaj vbodi prstov Uma Thurman ubije Billa⁴⁸ in ga odstrani s seje.

Nekateri vodje še izvedejo ad hoc glasovanje, bliskovito vprašajo: »Se strin-

47

Otroci in odrasli so igrali igro z vrtavko, ki je določala izgubljanje ali dobivanje. Dinar, dva ali tri si dal ali dobil, lahko je »padla« tudi ploskev »daj vse«, ki je pomenila bankrot, ali pa »vzemi vse«, kar je pomenilo »terno«. Igra z nedolžnim imenom »marjanca« je bila »ortodoksni hazard«.

48

V zadnjih prizorih zadnjega dela lucidne filmske pustolovščine (Q. Tarantino) iz leta 2003 »Ubila bom Billa« nevesta zaokroži maščevanje z bliskovitim zaporedjem petih udarcev v pet nevalgicnih točk na Billovem telesu, kar čez nekaj minut povzroči gotovo smrt.

POLEMIKE, RAKAVE RANE SPLETNIH KLEPETALNIC

V živem pesku polemike vselej kobacajo levi ter desni, rdeči in črni ali njihovi klani. Pri polemiziranjih velja obratno pravilo – tisti, ki prvi odneha, je odrešenik človeštva.

Bojevanje za »svoj prav« je nesmiselno, saj velikokrat oblije z lažnim zadoščenjem zmagovalca, znanstveni napredek in vsi stali nimajo od tega nič. »Ti imaš prav, jaz imam mir,« je sicer vzvišeni sofizem, najbolj osvobajajoče vzdušje je tam, kjer nima nihče prav ali imata prav oba. Tisti, ki trdi, da ne moreta imeti oba prav, ima prav.

Zadoščenje je najhitreje pokvarljiva sladica.

TERORISTIČNI NAPAD NA KLEPETALNICO

Napad z vsiljivostjo je tolikanj močnejši, ker je nepričakovan. Sovražni stavek

v klepetalnici zasje v trenutku – govorec vendarle besedo dobi ali si jo izbori in sporočilo izgovarja po vrsti, kakor so hiše v Trsti.

Zloraba klepetalnice s tržnim, verskim, razvedrilnim in podobnim nasiljem je zoprna, ker besede vsaj do konca seje odseva na zaslončku, ponekod takšni zapisi celo sezidajo večmesečni arhiv na stotinah strani. Ojoj, ojoj, koliko besednih odpadkov in nesnažnih pogovorov hranijo kiber shrambe tega sveta.

Strpnost je poučna, nestrpnost je nalezljiva.

KORISTI KLEPETALNICE

Če moramo nenadoma zapustiti prizorišče »velike dvorane«, vznemirimo zgolj bližnjo okolico, a brez velike drame, par parov kolen se umakne vstran in v hipu je vse kot prej. Odit iz sejne sobe nenapovedano zahteva kanček obrazne mimike in silhueta s sklonje-

64

Heraklej, grški mitološki junak, je slovel po opravljanju neizvedljivih nalog. Kralj Avgij mu je naročil v enem dnevu očistiti hlev s 3000 glav govedi, ki ni bil očiščen 30 let – Heraklej je speljal skozi hlev strugi dveh okoliških rek.



no glavo neslišno odhiti iz prostora. Kadar je daljše pojasnilo neizogibno, sledi prekinitev, sicer kratka, a moteča. Osredotočenost popusti.

Spletna klepetalnica ponudi imenitno rešitev – vsem naenkrat lahko pošljemo stavek. »Nujno moram poklicati razjarjeno stranko, vrnem se do glasovanja, rad vas imam.«

Z enim očesom dvanajsterica ošine sporočilo in dogajanje teče dalje. Pošiljati ducat kratkih telefonskih sporočil je nedvomno zamudnejše opravilo.

Nekatere ploščadi so porisane s kredo, in dokler jih ne odplakne močno deževje, lahko sodelavci spremljajo svoje zapise in domislice. Z neobveznim kramljanjem se vsaj malce izogone največji mori dela od doma – osamljenosti in odtujenosti. Najstrašljivejši je sovražni vdor poveljnikov, ki sproščenost sodelavcev presekaajo z opisi resnega in trdega dela, in ko se dela, ura zbežlja v koprive. Mora postane nočna

mora in zvezdna noč nad samico nima niti enega občudovalca. Moby dicking.

Oblačila in videz nastopajočih

Lahko zaudarjate po česnu, ampak izključno z zlikanim ovratnikom.

Marsikdo opravi spletna srečanja v domači kuhinji v obleki, tako da se v poslovni uniformi počuti močnega.

Spet drugi se zaveda, da bi se moralo zgoditi res nekaj povsem nepričakovanega, da bi ga razkrili – storitev za nekaj deset tisoč evrov izvaja v zguljenih copatih in zmečkanem spodnjem delu pižame. Če nas ne razkrinkajo, še tako neprimerna cunjia zunaj dosega kame-re ni nespodobna.

Najbolj »hudi« poslovni čevlji govorcu dajejo trdnost, čeprav na parketu dnev-

ne sobe. Brezhiben poslovni suknjič, ki ga nadene sodelavec na spletnem sestanku, da bi pred strankami deloval bolj samozavestno, z ozadjem pomivalnega korita in kredence zbega opazovalce.

LASJE – SPLETNI MUZIKAL

Lasje, pokrivalo obličja, so na spletnih srečanjih skupaj z obrazom osvojili osrednjo pozornost pogledov.

Nezavedno razkazovaje. Lasje. Muzikal najrazličnejših početij s svojimi lasmi. Dekleta in deklice. Česanje s prsti, metanje konjskega repa čez ramo, pred očmi celotne skupščine je vodja izpostave delala in naredila figo.

Med kor. so lasje rasli čez obraze. Otrokom smo poveznili skledo na glavo in jih obstrigli, kakor so svetovale babice. Na spletnih nastopih se nihče ni obregnul ob nepopolne frizure, popolnost je postala sumljiva.⁶⁵